

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKAUNIVERSITETI**

Zamonaviy ta'lim va ma'naviy-axloqiy tarbiyaning dolzarb masalalari

mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi

M A T E R I A L L A R I

2024 yil 17-oktyabr

**“Zamonaviy ta’lim va ma’naviy-axloqiy tarbiyaning dolzarb masalalari”
mavzusidagi xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiyasi.
Toshkent.: 2024 yil. 17-oktyabr.**

Mazkur to‘plamda respublikamiz OTM professor-o‘qituvchilarining ta’lim tizimi samaradorligini oshirish, ta’lim-tarbiya jarayonini modernizatsiyalash: kecha va bugungi xolati, Tarbiya fani o‘qituvchisini tayorlashning huquqiy-me’yoriy asoslari, ta’lim muassasalarida Tarbiya fani o‘qituvchisini faoliyatining asosiy yo‘nalishlari, ta’lim-tarbiya jarayonida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishning pedagogik va psixologik jihatlariga doir qarashlari va taklif-mulohazalar o‘z aksini topgan. Mazkur to‘plam materiallaridan ta’lim muassasalarining professor-o‘qituvchilari, katta ilmiy xodim-izlanuvchilar, mustaqil tadqiqotchilar, talabalar va sohaga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Mas’ul muharrir: F.O. Mirzaeva – Pedagogika kafedrasini mudiri, dotsent

Tahrir hay’ati a’zolari:

Pedagogika fanlari doktori professor - **Sh.Shodmonova**

Pedagogika fanlari doktori professor - **A.Muxsiyeva**

Taqrizchilar:

M.B.Urazova – pedagogika fanlari doktori professor

M.T.Mirsoliyeva – pedagogika fanlari doktori, dotsent

Sahifalovchi - **G.X. Narzullayeva** - 1-kurs magistranti.

*Anjuman materiallari Nizomiy nomidagi TDPU Ilmiy Kengashining
2024 yil 17-oktyabrdagi 4 – sonli bayonnomasi bilan nashrga tavsiya
etilgan.*

To‘plamga kiritilgan maqolalarning mazmuni, ilmiy salohiyati va dalillarning haqqoniyligi, stilistik va orfigrafik xatolar uchun mualliflar mas’ul.

Varieties under Different Water Regimes”. International Journal of Science and Research (IJSR). ResearchGate Impact Factor SJIF Volume 8 Issue 9, September 2019. 389-392 bet.

6. Kholikova M., Matniyazova Kh (2022) To study the amount of chloroplast pigment in the leaves of local and foreign soybean varieties grown as a repeat crop in the conditions of Navoi and Samarkand regions. Universum: ximiya i biologiya 36-42 p.

7. Kholikova M.A., Babakhanova D.B. et al. (2024) Evaluation of yield and yield attributes traits of soybean (*Glycine max* L. Merr.) varieties in Uzbekistan. Journal of Wildlife and Biodiversity 260-268 p.

8. Kholikova M., Matniyazova Kh. (2023) Study of Some Physiological, Biochemical and Morpho-Economic Characteristics of Local and Foreign Soybean Varieties Grown as a Recurrent Crop in the Conditions of Navoy Region. International Journal of Life Science and Agriculture. 40-46 p.

9. Matniyazova H., Nabiev S., Kholikova M. (2023). Physiological and biochemical parameters of soybean genotypes under diverse water regimes. SABRAO J. Breed Genet 55 (4), 1094-1108p.

10. Xolikova M.A., Joldasova A.S., Vahhobova O‘A. (2024) Takroriy ekin sifatida ekilgan soya navlarining don og‘irligi ko‘rsatkichlari./ Respublikamizda dorivor o'simliklar yetishtirishni jadallashtirish -nomli Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. 260-264 bet.

11. <https://cyberleninka.ru>

12. <https://researchedu.ru>

13. <https://lex.uz/>

RAQAMLI O‘RGANISH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA FAN O‘QITUVCHILARIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

Zilola Normurodovna Haydarova

Chirchiq Davlat pedagogika universiteti katta o‘qituvchisi

haydarova.zilol@gmail.com

Husaynova Orzigul O‘ktam qizi

Chirchiq Davlat pedagogika universiteti tarix yo‘nalishi talabasi

haydarova.zilol@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada raqamli ta'limning zarurati, maktab o'quvchilarida raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish hamda raqamlashtirish jarayonida fan o'qituvchilariga qo'yiladigan talablar tahlili bo'yicha fikr yuritilgan

Kalit so'zlar: Raqamlashtirish, raqamli ta'lim, zamonaviy o'qituvchi, individual yondashuv, raqamli texnologiyalar, multimedia vositalari

Jamiyatimizning eng oliy qadriyati – inson. Inson tarbiyasiga e'tibor, uning qobiliyatini har tomonlama rivojlantirish, shaxsiy fazilatlarini yuksaltirish haqida g'amxo'rlik qilish zamonaviy jamiyat muammolaridan hisoblanadi. Individual yondashuv, birinchi navbatda, ijobiy fazilatlarni mustahkamlash va kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan. Ko'nikma va o'z vaqtida aralashuv bilan qayta o'qitishning istalmagan, og'riqli jarayonidan qochish mumkin. Individual yondashuv o'qituvchidan katta sabr-toqatni, xulq-atvorning murakkab ko'rinishlarini tushunish qobiliyatini talab qiladi.

XXI asrga kelib o'qituvchining vazifasi yanada takomillashib bormoqda. Endilikda global o'zgarishlar, fan-texnika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli vositalarning kun sayin rivojlanib borishi o'qituvchidan yuksak mahoratni, o'tkir irodani, psixologik quvvatni, chuqur bilim va mulohazali bo'lish bilan bir qatorda raqamlashtirish ko'nikmalariga ega bo'lishni talab qiladi.

Raqamlashtirish termini tahliliga to'xtaladigan bo'lsak, "Raqamlashtirish", "raqamli ta'lim" atamasi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini mustahkamlash bilan bog'liq holda paydo bo'ldi. E.L.Vartanova, M.I.Makseenko, S.S.Smirnov bu tushunchani axborotni raqamlarga tarjima qilish va shu bilan birga, ta'limning infratuzilmaviy, boshqaruv, xulq-atvor va madaniy komponentlari deb hisoblaydilar [1].

Raqamli ta'lim – ta'lim jarayoniga yordam beradigan va aniq natijalarga olib keladigan o'quv amaliyotidir. U nafaqat raqamli ta'lim vositalar orqali o'quv jarayonini davom ettirish, balki ta'lim sifatini va samarasini yanada oshirishga xizmat qiladi [2]. O'quv jarayoniga raqamli ta'limni joriy qilinishi axborot texnologiyalaridan foydalanish asosida amalga oshiriladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari boshlang'ich sinf o'qituvchisi innovatsion faoliyatining asosiy mexanizmlaridan biri hisoblanadi.

Hozirgi zamon individual yondashuv asosida raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishda fan o'qituvchilari o'z mutaxassisligiga oid bilimlar bilan birga, pedagogik va psixologik bilimlarni, hamda turli fan yo'nalishlari bo'yicha maxsus bilimlarga ega bo'lgan, kasbiy tayyorgarlik, yuksak axloqiy fazilatlarni egallagan, ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatuvchi shaxsdir. Ushbu nuqtai nazardan hozirgi kunda quyidagi burch va masuliyatlar o'qituvchilardan talab qilinadi:

- O'qituvchi eng avvalo mas'uliyatni his etuvchi tarbiyachi, tajribali notiq, madaniyatva ma'rifat targ'ibotchisidir.

- O'qituvchi tabiatan o'quvchilarni seva olishi, o'z mehrini, his-tuyg'ularini har lahzada o'quvchilar ichki dunyosi bilan bog'lay olishi, ularning ham mehriga, hurmatiga sazovor bo'lishi kerak.

- O'qituvchi jamiyat ijtimoiy hayotida ro'y berayotgan o'zgarishlar, olib borilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar mohiyatini chuqur anglab etishi va ularga xolisona baho berib, bu borada o'quvchilarga to'g'ri, asosli ma'lumotlarni doimiy bera olishi lozim.

- Zamonaviy o'qituvchining ilm-fan, texnika va axborot-kommunikatsion texnologiyalari yangiliklaridan va yutuqlaridan xabardor bo'lib borishi talab etiladi.

O'qituvchining o'rni va uning vazifalari, o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash ishiga jamiyat va jamoatchilik tomonidan e'tibor qaratilishining naqadar muhim ahamiyatga egaligi aniqlanadi.

Individual yondashuv asosida o'quvchilarda raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishda fan o'qituvchilariga bir qancha talablar qo'yiladi. Individual yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda o'qituvchilar har taraflama e'tiborli, sergak, qobilyatli, mehnatkash bo'lishi, har bir o'quvchi bilan alohida ish olib borishi talab etiladi. O'quvchilarda raqamli o'qitish ko'nikmalarini shakllantirishda, avvalo, o'qituvchidan yetarli darajada bilim, malaka talab etibgina qolmay, ziyraklik, qobilyatlilik, xushmuomalalik kabilar ham kerak bo'ladi. Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarga individual yondashuv zarurligi hamma tomonidan tan olingan, lekin undan amalda foydalanish asosan ish emas. Bunga maktabda o'qituvchilarning bola haqida ko'p gapirishlari dalil bo'ladi. Chunki maktabda o'quvchining qobilyatlari, shaxsning asosiy xislatlari haqida chuqur va har tomonlama ma'lumot beradigan mutaxassis yo'q. Ta'lim-tarbiyadagi individual yondashuv, Bolani boshqalardan ajratib individual o'qitishni bildirmaydi, balki shaxsning u yoki bu xislatlarining shakllanishida maxsus sharoitlarni hisobga olish, har bir o'quvchining individual psixologik xususiyatlarini ilmiy asosda tushunishini anglatadi. Psixologiyada shaxsning individual xususiyatlari deganda bir shaxsni ikkinchi shaxsdan farqlaydigan xususiyatlar tushiniladi.

Individual yondashuvning vazifasi – rivojlanishning individual usullarini aniqlash, bolaning imkoniyatlarini har bir shaxsning faolligini ta'minlashdan iborat. Bu nuqtai nazardan olganda individual yondashuv faqatgina "tarbiyasi qiyin" bolalarga emas, barcha o'quvchilarga ham zarurligi tushunarli bo'ladi. Raqamli texnologiyani o'quvchilarga individual yondashuv asosida o'tilishi o'quvchilarni bilimini oshiribgina qolmay, tartibi, intizomini, qobilyatlarini yanada ochib berishga xizmat qiladi [3].

Raqamli texnologiyalar bugungi kunda har bir sohaga kirib bormoqda. Jumladan, ta'lim bilan integratsiyalashuvi natijasida dars sifatini oshishiga hamda internet tarmog'i orqali eng yangi ma'lumotlarni topishga zamin hozirlamoqda. Ayniqsa, dars jarayonlarida kompyuter texnologiyasidan foydalanish, sifatli va qiziqarli dars mashg'ulotlarini tashkil etish uchun imkoniyatlar yaratib beribgina qolmay, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarini, diqqatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalarning sinfda integratsiyalashuvi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, turli dinamikaga ega, jumladan, raqamli texnologiya, o'qituvchilar va o'quvchilarning malakasi, oilalarni qo'llab-quvvatlash va ta'lim dasturlari doirasida innovatsiyalar bilan o'zaro bog'langan. So'nggi yillarda universitetdan tashqari darajalarda ta'lim texnologiyasining o'quv integratsiyasining sinf amaliyotida qanday ishlab chiqilganligini tahlil qilish uchun tizimli adabiyotlar tahlili taqdim etilgan. Raqamli texnologiyalarni sinfda integratsiyalashuvini kuchaytirish uchun kuchaytirilishi kerak bo'lgan bir nechta o'zgaruvchilarga ishora qiladi, ular orasida dastlabki tayyorgarlikka alohida e'tibor qaratilib, o'qituvchilar malakasini oshirish hal qiluvchi omil sifatida ajralib turadi. Bu bo'lajak o'qituvchilarning raqamli texnologiyalarni o'qitish jarayoniga integratsiyalashuvi bilan bog'liq bo'lgan mashg'ulotlarni tashkil etishni talab etadi. O'quv jarayonlarida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish orqali ko'plab qiziqarli va yangi hamda animatsion videoroliklar orqali dars sifati oshibgina qolmay, zamoniy metodikaga ega bo'lgan o'qituvchi metodikasi rivojlanib boradi. Bu esa hozirgi kunda maktablarda keng qamrovli zamoniy kompyuter texnologiyalari bilan integratsiyalashgan dars jarayonlari tashkil etilishiga zamin yaratadi. Shu bilan bir qatorda informatika darslarini sifat ko'rsatkichi kompyuter texnologiyasi imkoniyatlari ortib borgani sari, yuqori cho'qqilarga ko'tariladi. Bugungi kunda yoshlarni zamoniy kompyuter texnologiyalariga oid bilimlarsiz tasavvur qilish qiyin. Maktablarda informatika qolaversa, boshqa fanlar kesimida ham dars jarayonlarida o'quvchi yoshlarda kompyuter texnologiyasidan unumli foydalanish va ushbu raqamli texnologiya sohasini qamrab oladigan dasturchilikka oid boshlang'ich yo'nalishlar berish zarur. Raqamli texnologiyalar o'qish jarayonlarining vositachi elementlari sifatida o'qituvchilarga an'anaviy ierarxik modeldan ajralib chiqish imkoniyatini beribgina qolmay, o'quvchilar yozadigan, o'qiydigan, o'rganadigan, o'zaro ta'sir qiladigan, birgalikda quradigan va o'zlarining shaxsiyatlarini aniqlaydigan ramkalar va tarmoqlarni shakllantiradi. O'quv jarayonlariga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish dars jarayonlarini sifatini oshiradi hamda darslarni qiziqarli va tushunarli bo'lishiga zamin yaratadi. Bugungi fuqarolar har kuni giperkonnektivlik tajribasini boshdan kechirmoqda. Bu odamlar va texnologiya o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda vositachi element sifatida, ba'zi

mualliflar uchun insoniyatning uchinchi evolyutsion kuchini tashkil etadigan narsadir [4]. Odamlarning psixo-ijtimoiy sxemalari doimiy ravishda o'zgartiriladi va bu shaxslar va jamoalarga o'zlarining og'zaki, tovushli va vizual madaniyatlaridan yangi fuqarolik amaliyotlarini yaratish uchun foydalanishga imkon beradi. Ta'lim oldida turgan vazifalardan biri bilim ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotning muhim manbai bo'lgan jamiyatda o'z huquqlarini sodiq va ishtirokchi fuqarolar sifatida amalga oshirishga qodir bo'lgan odamlarni tayyorlashdir. Multimedia vositalari asosida o'quvchilarni o'qitish quyidagi afzalliklarga ega:

- 1) berilayotgan materiallarni chuqurroq va mukammalroq o'zlashtirish imkoniyati bor;
- 2) ta'lim olishning yangi sohalari bilan yaqindan aloqa qilish ishtiyoqi yanada ortadi;
- 3) ta'lim olish vaqtining qisqarish natijasida, vaqtni tejash imkoniyatiga erishish;
- 4) olingan bilimlar kishi xotirasida uzoq vaqt saqlanib, kerak bo'lganda amaliyotda qo'llash imkoniyatiga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Е.Л. Вартанова. Индустрия российских медиа: цифровое будущее: академическая. Монография / М.: Медиа Мир, 2017. 160 с.
2. Masharipova U. Basic Mechanisms Functioning Primary School Teacher Innovative Culture Eastern European Scientific Journal ISSN: 2199-7977 (No. 1, 2019) <http://journale.auris-verlag.de/index.php/EESJ/article/view/1072/1272>
3. Астафьева, О.Н. (2007). Виртуальные сообщества: «сетевая» идентичность и развитие личности в сетевых пространствах. Вестник Харьковский национальный ун-та им. В. Н. Каразина «POST OFFICE. Образи часу – образи с світу». Серия: Теория культуры и философия науки. № 776, - С.120– 133.
4. Астафьева, О.Н. (2004). Синергетический дискурс современных информационно-коммуникативных процессов. Синергетическая парадигма: Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. - Москва, С.419-443
5. ZN Haydarova (2024). [INNOVATIVE METHODS AND PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL APPROACH TO THE FORMATION OF DIGITAL LITERACY IN MODERN STUDENTS](#). Western European Journal of Historical Events and Social Science 2 (10), 27-31
6. Normurodovna, H.Z. (2024). Building Digital Literacy As An Editorial Problem. Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments, 2(4), 56-64.

7. Haydarova, Z.N.(2024). Individual yondashuv asosida hozirgi zamon o'quvchilarida raqamli savodxonlikni shakllantirish. Mug'allim, 3(3),199-206.
8. Haydarova, Z.N. (2024).Ta'limda raqamli savodxonlikni shakllantirishning pedagog ikimkoniyatlari. Raqamlitransformatsiya, 1(1),502-512.
9. Haydarova, Z.N. (2023).Innovative Methodsof FormingStudents' Digital Learning Skills. International JournalonIntegrated Education, 6(12),37-42.
10. Haydarova, Z.N. (2023). Ta'lim sohasida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish zarurati.UzMUxabarlari,1(10),225-227

РОСТ АНАЛИТИЗМА В РУССКОЙ ГРАММАТИКЕ

Суннатова Л.М.

магистрант 1 курса Чирчикского государственного педагогического университета Республики Узбекистан.

Аннотация: Данная работа о росте аналитизма в русской грамматике подчеркивает тенденцию к использованию аналитических конструкций, таких как предлоги и вспомогательные глаголы, вместо синтетических форм. Эта трансформация наблюдается в изменении морфологии и синтаксиса языка, где упрощение форм ведет к большей зависимости значений от словосочетаний и контекста. Аналитизм способствует повышению выразительности и гибкости языка, отражая процессы его естественного развития и адаптации к новым условиям общения. Рассматривается пополнение класса несклоняемых имен существительных и прилагательных; образование и функционирование аббревиатур, аналитическое выражение грамматических категорий у слов общего рода; слов, обозначающих людей по названию профессии. Исследование этого явления позволяет лучше понять эволюцию русского языка и его грамматической структуры.

Ключевые слова: аналитизм, экспансия именительного падежа, несклоняемость, текст.

На каждом этапе изучения языка лингвистика так или иначе возвращается к проблеме аналитизма в русском языке, в котором растет все новые и новые вопросы. Вот и современные исследования в области языкознания позволяют сделать вывод: вопрос аналитизма снова волнует ученых, а язык и речь предоставляют богатейший материал для исследования. Повышенный интерес к указанному явлению можно объяснить еще и тем, что аналитизм в той или иной степени — явление, выпадающее из общей системы русского языка. Грамматическое значение сосредоточено внутри словоформы. Следовательно,

Parmonov Sharofiddin Shavkatovich, Soatov Suxrob Abduburi o'g'li, Ashrapova Binafsha Baxriddinovna RAQAMLI PEDAGOGIKANING RIVOJLANISHINING TARIX FANIDAGI O'RNI	584
Абдуллаева Марямбиби Джуманиязовна ОСОБЕННОСТИ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	588
Ишматова О.С. КАР ВА ЗАЙФ ЭШИТУВЧИ ЎҚУВЧИЛАР УЧУН ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН МАКТАБ-ИНТЕРНАТЛАРИНИНГ МУСИҚА ВА РИТМИКА КОРРЕКЦИОН МАШҒУЛОТИ МАЗМУНИ	593
Кудратов Максад Ихтиярович АКТИВНЫЕ ПРОЦЕССЫ В ОБЛАСТИ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ	596
Бакиров Руслан Рамильевич АКТИВНЫЕ ПРОЦЕССЫ В ОБЛАСТИ УДАРЕНИЯ	601
Рустамова Зайтуна Фаррух Кизи АКТИВНЫЕ ПРОЦЕССЫ В СФЕРАХ РЕЧЕВОГО ОБЩЕНИЯ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ	606
Botirov Zafar Saydullayevich АНОЛИНИ ИЖТИМОИЙ НИМОYA QILISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONTSEPTUAL ASOSLARI	611
Bekmatova E'zoza Elmurod qizi, Niyozova Zilola KARTOSHKA X VIRUSINING TOZA PREPARATINI OLISHNING AHAMIYATI	617
Xolikova M.A., Hamroyev R.J., Joldasova A.S., Vahhobova O'.A. BIOLOGIYA FANLARINI O'QITISHNING INNOVATION USULLARI	620
Zilola Normurodovna Haydarova, Husaynova Orzigul O'ktam qizi RAQAMLI O'RGANISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA FAN O'QITUVCHILARIGA QO'YILADIGAN TALABLAR	624
Суннатова Л.М. РОСТ АНАЛИТИЗМА В РУССКОЙ ГРАММАТИКЕ	629